

14.
(Ági)

Mire hazaértem, a verandán ott ült Magda néni. Hogy hol jött be, nem tudom. Igaz, a kerítés már elég rossz állapotban volt mindenütt, be lehetett lépni hátul is, ha onnan érkezett az ember. Apa nem örült Magda néni látogatásainak, mert gyakran, s néha a legváratlanabb időpontban toppant be, megesett, hogy este tíz után, s ezzel szerinte megzavarta a ház természetes rendjét, sem dolgozni, sem lefeküdni nem lehetett ilyenkor. Most még nem volt késő. A magam részéről örültem, hogy itt van, legalább megúszom egyelőre a kérdezősködést.

Magda gyógypedagógus volt, maga is egzaltált egy kicsit, mint általában mindazok, akik ilyesmivel foglalkoznak, de nála ezt életkora és életformája is fokozhatta. Vénlány volt, s ez, azt hiszem, agyára megy az embernek, ha sokáig csinálja. Elég sok házasságot és együttélést láttam már ahhoz, hogy leszűrjek belőlük egyet-mást. Kevés viszony van, ami nem romlik meg az évek során, az emberek nem tudnak élni, úgy viselkednek, mintha szándékosan akarnák tönkretenni a maguk és mások életét. De ha Magdára néztem, aki ugyan kényelmesebben, kevesebb gonddal és házimunkával élt az asszonyok nagy többségénél, mégis sajnálnom kellett. Kije volt Magdának? Egy perzsa macskája, egy herélt kandúr, azt dédelgette, mint valami kisgyereket. Rosszul is mondom, a gyerek nem tűri el ezt a dédelgetést. Ez a macska mindent megkapott, azt is, amire csak gazdája elképzelései szerint volt szüksége: vitamintablettákat, citromot, szevenalettát. Többször megfordult az állatorvosi egyetemen, mint egy idült beteg az orvosnál. Kész cirkusz volt mindaz, amit ezzel az állattal művelt.

Mindezt csak azért mondom, mert ez az este a macskák jegyében telt el. Rengeteget mulattam. Mert alig hogy hazaérkeztem s Magda megkérdezte, hogy vagyok és elment-e a „gavallérom”, betoppantak Sebesék a szomszéd házból. Idősebb, gyermektelen házaspár, ugyancsak a macskások furcsa kasztjából. „A mi kis napsugarunk” — mondták arra a fekete állatra, egy ugyancsak herélt, nagytetű félperzsára. Hosszú eszmecsere hallhattunk ezen az estén arról, mit tudnak a macskák.

— Tigris — kezdte Magda — felugrik az ajtókilincsre és egyszerűen kinyitja, ha ki akar menni.
— Mi vágattunk az ajtón egy kis lyukat — mondta Sebesné —, afféle „fortocskát”, rá függőnyt pokrócdarabból, Basa akkor jár ki-be, amikor kedve tartja.

— Tigris mit eszik? — kérdezte Sebes.

— A piacon szoktam neki venni húst — mondta Magda.

— Nagyon ajánlom a mi hentesünket, állandóan friss lépet kap, ha rám hivatkozik.

— Basa sem eszi meg a mélyhűtött húst?

— Nem bizony, rá sem néz!

(A fene a jódollgukat! — morogta apa.)

— Látnák Tigrist reggel, amikor felébred az ágyam végén és megállapítja, hogy alszom még! A fejemnél van egy nagy ládában az aszparáguszom. Odasettenkedik és elkezd tépni a leveleit, tudja, hogy ezt nem szeretem, ennek a zajára rögtön felébredek. Egyszer oly mélyen aludtam, hogy hiába ravaszkodott, nem tudott felköltetni. Mit gondolnak, mit tett a drága? Belevizelt a rádiómba, ugyancsak fejem fölött, a könyvespolcon, ott folyt le a falon, mellettem, a lé.

— Basa akár ember is lehetne — szólt Sebes —, ami az értelmét illeti.

— Ne sértegesse az állatot! — mondta Magda.

— Igaza van, kedves Magda — helyeselt Sebes —, mert hol találunk emberben annyi jót, amennyi ezekben a macskákban van. Látná, mit csinál a mi Basánk, amikor hazatérünk valahonnan! Csak ül sértetten, ránk sem akar nézni. S igaza van, minden elismerést megérdemel ez az önérzet. Dehát istenem, mégsem vihetjük magunkkal, amikor látogatóba megyünk! Az embernek vannak társadalmi kötelezettségei is. Szegény, honnan tudhatná ezt?

— Ó, Tigris is meg tud sértődni — mondta Magda. — Egyszer két napig sem jött le a cserépkályha tetejéről, hiába csalogattam a legszebb szavakkal és a legjobb falatokkal.

— Basa minden szavunkat érti — mondta Sebes —, éppenhogycsak meg nem szólal...

Félek, hogy ez a kis ízelítő gyenge visszhangja mindannak, amit azon az estén végighallgattunk. De hogy is tudnám idézni lelkes és elragadtatott szavaikat, amelyekkel macskáikat dicsérték?

Nekem oly idegen mindez, hogy viszolyogtam az egészszől, mintha betegek közé kerültem volna, vagy nevettem rajta, hitetlenkedő fejcsóválásokkal, hogy ilyen is van.

Pedig szeretem az állatokat. De az állat — állat. Nem ágyba, szobába való. Nem is beszélve arról, hogy ez a szeretet tulajdonképpen milyen önző és kegyetlen. Tele vannak gyűlölettel az ember, és megértéssel az állat iránt, de nem szánják macskáikat ivartalanítani, csupán azért, hogy ne csavarogjanak, hogy csak őket szeressék a szerencsétlenek! Nem tudják, mennyire elrontják, elkorcsosítják az állatot azzal a sok kényeztetéssel, amivel megfosztják attól, hogy természetes életet éljen szegény. Mert ők embermódra akarnak gondoskodni róla! Magda egyízben azért rohant — taxival! — az állatorvosi egyetemre Tigrissel, mert, ahogy ott előadta, megrázkódott, amikor citromlevet csavart a szájába. — Mert vitaminra mégiscsak szüksége van, nem igaz, doktor úr? — A doktor úr ránézett a szeme sarkából, de helyeselt. — Vitaminra szüksége van, de jobban szereti nyers húsban, tejben.

Az ember azokra a gyermekekre gondol, akik örülhetnének, ha ennyi szeretet és gondviselés jutna nekik s részük lehetne ilyen módban. De miért nem fogadnak örökbe egy-egy ilyen kis elhagyott, elárvult gyereket ezek az emberek?

Mert ahhoz túlságosan önzők.

Tulajdonképpen sajnáltam őket. Szerencsétlen emberek, akik semmi jót sem hajlandók észrevenni embertársaikban, s az állatokhoz menekülnek!

Az emberek... — mondják lesújtóan, mintegy kivéve magukat közülük, elnéző mosollyal vagy keserűen.

Súlyosabb ítéletet aligha mondhatnának magukról.

15.

(Zongor István)

Nem mondhatom, hogy valami remekül éreztem magam a bizottság színe előtt. Az elnök, velem egykorú, alacsony, barna, bajuszos férfiú, egyébként tanulmányi felügyelő, minduntalan arra akart rávenni, valljam meg kereken, mi történt a rajzszerterben, illetve efelől, úgy látszott, kétsége sincs. Ki tudja, mit jelentett Amál? De ez az eleve feltételezés, ami a vizsgálat minden kérdését áthatotta, bősztett. Sokszor arra gondoltam közben, hogy rájuk kellene borítanom az asztalt. Mert mit vájkálnak az emberben? Mi közük hozzá, ha bármi történt is a zárt ajtó mögött? Vannak magánügyek, amelyek csak akkor válnak közüggé, ha megbotránkoztatnak, ez esetben — iskoláról lévén szó — megbotránkoztatják az ifjúságot. De ilyesmiről szó sincs, délután volt, tanuló nem volt az iskolában, az egyetlen, aki megbotránkozhatott s úgy látszik, élt is vele, Amál. A bizottság két tagja nő volt. Elnéztem őket, hol sajnálkozva, hogy ilyesmivel kell foglalkozniuk, hol némi megvetéssel, hogy nyilvánvalóan vállalkoztak is rá, s ez esetben nem méltók sajnálatomra. Inkább magamat sajnálnám, hogy így vájkálhatnak bennem. Látom szemükön, lehetetlen nem látnom, felmérnek olykor női szemmel is, mire vagyok képes. Egy kicsit úgy éreztem magam, mint akit lemeztelenítve vizsgálgatnak. Pusi jutott eszembe, egykori pajtásom, aki megnősülvén, arról beszélt egyszer tréfálkozva, hogy szégyell végigmenni feleségével az utcán — az asszonykán már meglehetősen látszott az eredmény —, mert mindenki őket nézi és azt gondolja magában, hogy ugyan mit csináltak ezek a disznók. El is mosolyodhattam, mert az elnök csaknem rendreutasított szigorú tekintetével s felemelt hangjával. Nincs ezen nevetnivaló, mondta, súlyos következményei lehetnek az ügynek. — Fenyedet? — kérdeztem. — Akkor sem mondhatok mást. — Azt erősítgette végül, hogy az iskola minden helyisége hivatali helyiség, amit nem szabad belülről bezárni, illetve nem szabad bezárni, ha bárki az ajtón belül van. Mert végülis ezen kellett lovagolniuk, egyebet nem tudtak bizonyítani. Magam azt állítottam, hogy a rajzszerter semmi esetre sem „hivatali helyiség” — inkább alkotóműhely. Magamon is erőszakot véve, kissé nagyképűen használtam a szót, de — mint ahogy nem egyszer meg is mondtam az ízléstelen „vallatás” során — éreztetnem kellett velük, hogy művész vagyok, ha ezt nem tudnák. Persze az efféle „kérkedés” csak felbősztíti őket. Pedig isten látja lelkemet — s ezt is megmondtam előttük sokszor —, soha semmiféle kivételezést nem kívántam magamnak, csak azokat a jogokat s azt az elbánást, ami mindenkit megillet. De

mégis azt hittem, valamiképp csak véd engem a Munkácsy-díj, művészmúltam, kiállításom, pedagógiai lapokban is megjelent illusztrációim sora, a szövetségi tagság és mindaz, ami a szakmában körülvesz. Mondom, azon gondolkodtam sokszor, hogy rájukborítom az asztalt és otthagynom őket, de uralkodtam magamon és nem tettem semmi gorombát, csak olykor nagyon határozottan és dühösen, de lefojtott hangon, amiből ugyancsak érzékelhették haragomat, meg-megmondtam nekik véleményemet az egész hajszárról. Hogy ez semmi egyéb, mint a Cser András-ügy folytatása, hogy az évtized alatt, amit itt töltöttem, szemem előtt játszódott le az iskola tervszerű lezüllesztése mindazok részéről, akik nem tudják elviselni az őszinte véleményt, s egyáltalán azokat az embereket, akiknek saját véleményük van, akik különbeknek látszanak. Vasverőre kellett gondolnom, aki képes volt azokat a Kortárs-számokat eltüntetni a tanári szoba folyóirattartójáról, amelyekben Cser-novella jelent meg. Amikor az iskolai évkönyvet összeállították, s az „Iskolánkívüli tevékenység” címszó alatt kiderült, hogy akár Cser Andrásnak, akár nekem több kerül nevünk alá, mint Vasverőnek, egyszerűen kihagyatta a rovatot. Ilyen kicsinyes kis törpe volt. Sosem tudtam megérteni gondolkodását, mert szerintem minden igazgatónak büszkén kellene vállalnia tantestületében azokat, akik valamiben kitűnnek, még akkor is, ha tanárnak nem éppen rendkívüliek. Mennyivel inkább áll ez egy Cser András esetében, aki tanárnak is a legkülönbek közül való. Mit gondolt, ha novellája nem kerül a testület elé — sajnos, úgylis csak néhány ember olvasta volna el —, azzal már meg is semmisítette? Hát Cser csupán erre a nyilvánosságra vágyik? S ezzel ki lehet vonni őt a forgalomból?

Ez az elnök is, miféle ember ez? Mondják, sorra pofozta a gyerekeket, amíg tanított, szadista hírében állt. Mimódon lesz ezekből az oktatási osztály dolgozója, tanulmányi felügyelő? Miféle erők végzik a kiválasztást? Hát még mindig érvényesen működhet a sokat emlegetett és ezerszer elítélt kontraszelekció? Isten ments, hogy akár magam is igazgatói állásra vagy bármiféle vezető funkcióra törnék, nekem s a magamfajta embernek csak gátló tényező az ezzel járó felelősség és hivatali gond. De gondolom, akad rendes, becsületes, hozzáértő pedagógus, akinek nincsenek művészi képességei és terve, és derekasan el tudná látni az effélét. Miért ültetnek nyakunkra tehetségtelen és jóindulattal sem vádolható fölötteseket?

Az elnök simulékony és jómodorú volt, csak éppen szadizmusát nem rejtegethette sokáig. Cigarettaival kínált és udvarias szavakkal traktált, de minden képtelenséget rám akart bizonyítani, mert egyszerűen Amál feljelentésének hitt. Szóvá tettem előtte azt is, miféle eljárás az, amikor a hivatalsegéd szava több a tanárénál. Távol legyen tőlem, hogy emberileg különbséget tegyek foglalkozás, beosztás szerint, vagy akár képzettség szerint is. De hogy engem senki meg se hallgasson, mielőtt a feljelentést továbbítják, ez mégiscsak sok. Hogy még utólag sem közlik a feljelentés és a fegyelmi vizsgálat tervének tényét, s csak két hét múlva, hivatalos értesítés formájában adják tudtomra, enyhén szólva, furcsa eljárás. S hogy most is órákig várakoztattak, mert megint fontosabb volt Amál kihallgatása, aki a feljelentést tette, s aki eddig is látható fölényben volt velem, a „vádllottal” szemben. De miért vagyok én vádlott? Egyáltalán mit követtem el, ami lehetővé teszi, hogy fegyelmi vizsgálatot indítsanak ellenem? Nem, itt nincs másról szó, mint bosszúról, megtorlásról, szabadulni kell a magamfajta emberektől.

Kopogott az írógép, az adminisztrátornő a jegyzőkönyvet gépelte, ahogy az elnök, szavaimat újrafogalmazva, diktálta. A két nő ritkán szólt, hallgattak és rámfüggesztették olykor szemüket, méregettek. Az elnök fel-felszólította őket egy-egy kérdéssorozat végén, van-e észrevételük, kérdeznivalójuk, rendszerint a fejüket rázták, s ha néha mondtak is valamit, oly lényegtelen, hogy meg nem állhattam közbevetni, miért tartozik ez az üggyhöz.

Aztán folytatódott a vájkálás, a szennyes fantázia költötte események felderítésének folyamata, a felháborító és megalázó inkvizíció. Annak legalább eszmei alapja volt. Tán az elítélt is, de a vádló mindenképpen meg volt győződve arról, hogy isten akarata szerint cselekszik és a szerencsétlen vádlott lelki üdvösségét szolgálja. De itt már ilyesmiről sincs szó. Perc-emberkék dárídója, gondoltam, de nyomban el is hessegettem a gondolatot, mert túlságosan hosszúra nyúltak a percek. Inkább a selejt bosszúja, állapotam meg a kifejezésben, mert valahogy nevet kellett adnom a gyerekeknek.

A fegyelmi vizsgálatnak nevezett kínos és ízléstelen aktus után még kétszer kihallgattak. A második kihallgatás a tanács oktatási osztályán folyt, az osztályvezető szobájában. Miközben változatlanul éreztem a megalázás szándékát és az ellenem indult hajsza már ismert jeleit, azt is meg kellett állapítanom, hogy a helyzet valamelyest mégis enyhült, ha titkolni szeretnék is. Az osztályvezető azt is megkérdezte, mit tennék én az ő helyében. Eleve el sem kezdtem volna, mondtam, mert semmi olyasmi nem történt, ami fegyelmi vizsgálatra ad okot. Tiltakozott a „fegyelmi” kifejezés ellen is. Akkor válik csak fegyelmissé, ha a gyanú beigazolódik. Írásba adták, hogy fegyelmi vizsgálat — kaptam elő zsebemből az ő aláírásával ellátott hivatalos levelet. Aztán egy kicsit megrótt, hogy nem hallgattam az ügyről, hogy segítséget kértem magamnak. Igen, feleltem, valóban a Szövetséghez fordultam, elpanaszolván a hajszámat, ami már a második művészt éri ebben az iskolában. Nekem az az érdekvédelmi szervem, mondtam. Csak természetes, ha védelmet keresek, ha már önök annyira híjjával vannak minden arányérzéknek, hogy nem tudnak különbséget tenni ember és ember között, s mindenképpen Amál néni szavai szerint szeretnének dönteni. Megismételtem azt a feltevésemet, hogy mindezt csupán ürügynek kell tekintenem, az alkalmat lesték csak, hogy kikezdhessenek, talán meg is bízták Amált, figyeljen. Hevesen tiltakozott, az én ügyem semmi összefüggésben sincs Cser András ügyével, de előttem ezzel vált még bizonyosabbá.

Itt valami végzetes tévedés van. Minden diáknak joga van például bármelyik képzőművészeti körbe beiratkozni, ahol modellt is alkalmaznak esténként. Mi rossz lehet abban, ha én, aki nemcsak rajztanár, de művész is vagyok, modellről rajzolok. Elismerem, jól hangzik minden beavatatlan előtt, hogy „az iskola egyik helyiségében bezárkózott egy nővel” — de nem gondolják például, hogy ez esetben talán a nyitvahagyott ajtó volna a botrányokozásra alkalmasabb?

Láttam, hogy érvelésem megingatja egy kicsit, ha a következőkben bizonygatni próbálja is a bizottság igazát s az eljárás helyességét.

A Szövetségben, meg kell mondanom, a legnagyobb együttérzéssel és méltatlankodással fogadták panaszomat. A szervező titkár nyomban feljegyzett mindent és megígérte, hogy még aznap elmegy a levél az elnök aláírásával, az illetékes felső szervekhez. Sosem hittem volna, hogy ilyen ostoba ügygel kell valaha is a Szövetséghez fordulnom, egy kicsi restelkedés-féle is volt bennem, vajon nem arra gondolnak-e, hogy valóban elkövettem a nekem felrótt szabálytalanságot. Nekik akkor is kötelességük védelmükbe venni egy művészt, mert ha valakinek, nekik tudniuk kell, milyen mértékkel mérjenek. Tehát megtesznek mindent. Mégis kívántam, hogy ne cinkosul összevillanó szemmel segítsenek, hanem ártatlanságom tudatában.

Bár, mit izgatom magam ilyesmivel, gondoltam ott az osztályvezető szobájában, az a fontos, hogy segítenek. Mert most már bizonyos voltam ebben, megtörtént, minden jel arra mutat. Kezdtém bízni az ügy kedvező kimenetelében, bár nem voltam bizonyos abban, hogy olyan simán megtörténik. Mert a látszatot mégis fenn kell tartaniuk. Ha másban nem, az ügy elhúzásában módjuk lesz arra, hogy bizonytalanságban és rossz lelkiállapotban tartsanak.

Ezt meg is tették. Újra beletelt két hét, mire határozatot hoztak. Írásban kaptam meg, egy szombati napon. A fegyelmi vizsgálatot megszüntetik, miután az egymásnak ellentmondó vallomásokból nem deríthető ki az igazság. De „fegyelmi büntetésnek nem minősülő” figyelmeztetésben részesítenek, mint olyat, akinek viselkedése rossz fényt vet a pedagógusi munkakörre. Egyben figyelmeztetnek, hogy a rajzsztár is hivatali helyiség, amit nem szabad belülről bezárni.

Nem tagadom, egy kicsit megkeseredtem a hajsza után.

Egyben különös tapasztalatokat szerezhettem a testület körében. Voltak, akik nemcsak hogy barátaim maradtak ez idő alatt is, hanem ezt tüntetőleg meg is mutatták állandó együttérzésükkel, érdeklődésükkel s azzal a puszta ténnyel is, hogy szóbaállnak velem a nagy nyilvánosság előtt is. Meg kell vallanom, hogy ezek nem voltak nagyon sokan. A többség biztosított barátságáról, de ennek látható megnyilvánulásaitól óvakodott. És újra egy kisebbség volt az, amelyik, legalábbis látszólag, megjegyzéseiben, véleményadásaiban, azt kell mondanom, ellenem foglalt állást, a felsőbb szervek védelmében, bizonyos erkölcsi magaslatot képzelvén talpa alá. Ezekről nekem is megvolt a véleményem, mert ha végignéztem rajtuk, nem éppen példaadó erkölcsi erejükkel, gerinccességükkel tűntek ki. A hajlongók és vélemény nélküliek, az alázatosak és

megalkuvók, a kenyerüket féltők, a szakmában nem ritka gyávák és óvatoskodók. Azok, akik már felszólalásomat is „hőzöngésnek” minősítették, akik szó nélkül megállják, ha mellőlük vesztőhelyre visznek valakit. Bizonyos vagyok abban, hogy más szakmában is megnyilvánul ez az erkölcsiség. De seholsem olyan feltűnő és bántó, mint éppen ebben, ahol mégiscsak példaképül kellene állnunk az ifjúság szeme előtt, s az egész társadalom nyilvánossága előtt. Másutt sokkal inkább meg is teheti bárki, hogy önző, magánakvaló és könyörtelen legyen, akár gyáva és megalkuvó is, bár meg kell mondanunk, talán annyira nem is kényszerül efféle, mint ezen az áldatlan pályán. A mérnökök és technikusok, a természettudományi és műszaki pályákon dolgozók elsősorban az anyaggal és sokkal kevésbé emberekkel dolgoznak, az ő esetükben rendszerint elég, ha jó szakemberek, a jellembéli kiválóság nem esik olyan súlyosan latba. Helyzetük mindenképpen könnyebb. A kor is nekik kedvez, a természettudományos és technikai kultúra térhódításának kora, ahogy szokták nevezni. Egy kicsit le is nézik a humán tárgyakkal foglalkozókat, mint komolytalan elemeket, akik egyáltalán nem művelnek fontos dolgokat. Még inkább a pedagógusokat, akiket ráadásul elég rosszul is fizetnek ahhoz, hogy tekintélyük legyen. Csak a szenvedélyesen nevelői alkatú emberek emelkednek felül ezen, akik mégis a pályán maradnak, noha talán alkalmuk vagy lehetőségük nyílt volna olykor más, jobban jövedelmező munkakört keresni. Akik csak a gyermekek között érzik jól magukat, s akiknek legfőbb örömük, hogy átadják mindazt, amit emberségben, tudásban, magatartásban összegyűjtöttek magukban, a következő nemzedékeknek. A folyamatosság biztosítói, az emberiség korokon és rétegeken felül álló összekötői. Sajnos, egyre inkább kisebbségbe kerülnek a pályán. A bölcsészkarokra és a nevelőképző főiskolákra a legtöbb esetben jobb híján jutnak be a fiatalok, azzal a hátsó gondolattal, hogy így mégis egyetemet, főiskolát végeznek, a többit majd meglátjuk, majdsak sikerül egy jó lektori vagy szerkesztőségi munkakört, valamely művelődési intézményben megfelelőbb és főleg jövedelmezőbb beosztást találniuk. Ha mégsem, keserű szívvel és nem valami felemelő hivatástudattal kezdenek tanítani, folyvást más felé kacsingatva. Mindezt sosem éreztem ennyire a bőrömön. A tapasztalat, bármily gyötrő, mindig tanulságos. Voltak pillanataim, amikor sorsszerűnek, fontosnak és értékesnek éreztem ezt a tanulságot. Ha nincs ez a fegyelmi, ezzel is szegényebb vagyok. Olyasféleképpen kezdtem vélekedni erről, mint ahogy a katonák közt szokás-mondás, hogy nem is igazi katona, aki fogdában nem volt, akit kihallgatásra nem rendeltek, fenyítésben nem volt része.

A határozatot nem kis megkönnyebbüléssel tettem zsebre, de egyben a meghurcoltatás tüskéi is fájtak bőrömön. Szerettem volna bölcsen legyinteni, hogy ezen is túl vagyunk, a korábbi kedvemmel vetni magam a dologba. De legönfeledtebb pillanataimnak is keserű utóíze lett, s egy kicsit visszahúzódóvá és gyanakvóvá lettem, ezt kellett magamon tapasztalnom nap mint nap.

Az időre bíztam magamat. Állítólag mindenre enyhülést és feledést hoz.

Ebben a keserves időszakban került sor kiállításomra, amit oly nehezen s oly régóta vártam! A lapok elismeréssel írtak róla, az emlékkönyv megtelt szebbnél-szebb bejegyzésekkel, barátaim és híveim biztattak és erősítettek. Különös sikere volt az *Ágnes* című diófa-figurának. Úgy látszott, Ági is boldog. Bori változatlan érdeklődéssel és segítőkészséggel kísérte munkámat. Mindez annyi örömet adott volna nekem, hogy évekig élek belőle, ha ezt is meg nem rontja a méltatlan meghurcoltatás.

16. (Ági)

A boltban, úgy éreztem, keresztüllátnak rajtam, s a méregető szemek, a hol gúnyos, hol szánakozó tekintetek felfedezik testem titkait. Elza néni mintha kímélni akart volna, mintha óvott volna a munka neheztől, inkább Klárit szólította, ha rakodásról volt szó, ha el kellett menni a postára, a központba. Egyszer-másszor meg is kérdezte, mi van velem, mintha sokkal elgondolkodóbb és zavartabb volnék mostanában. — Csak nincs valami baj odahaza? — kérdezte. — Nincs, dehogyan — feleltem, s igyekeztem valami foglalatosságba menekülni, nem szerettem, ha

faggatnak. Még Klári előtt sem nyíltam meg, most derült ki, tulajdonképpen sosem voltunk igazi jóbarátok.

A főiskola esti előkészítő tagozatára rendszeresen eljártam még, ha nem négy, de heti három alkalommal feltétlen. A rajztábla előtt olykor egészen sikerült elszabadulnom gondjaimtól, a munka hol szárnyakat adott, hol súlyával nehezedett rám, de így is, úgy is jót tett velem. Ha könnyebb feladatok előtt ültem, amelyek csak félig nyűgözték le szellemi erőimet, s közben gondolkodnom kellett a magam sorsán, valahogy itt ez is bizakodóbbá tett.

Bálint betévedt olykor ezekre az esti órákra, megállt mögöttem, elnézte munkámat. — Biztosan bekerülsz az idén — mondta.

Zongor István ritkábban tért be a boltba. Gondolhattam volna, hogy átesett egy szép kalandon, és ez elég is neki, ha nem látszik olyan gondterheltnek és megviseltnek. Ha kérdeztem, mi baja, csak legyintett, elnézett a fejem fölött valami láthatatlan messzeségbe, vagy azt mondta: — Semmi, kis Ági. — Úgy tetszett, elhallgat előttem valamit. S amikor kifejezte azt az óhaját, hogy szeretne velem munka után találkozni, kitérő válasszal intéztem el. Mintha viaskodna magával, erről árulkodott nyári színét és nyugalját elveszített, kemény arca, szája szögletében két keserű vonás húzódott álla felé, amit szerettem volna megcsókolni, de féltem is, hogy teljes erejűnkkel feltámadnak a balatoni délutánok. Miattam ne legyenek gondjai! Vonzódtam hozzá és menekültem is tőle — kívántam, bár a régi szóval egyszerűen tanár úrnak szólíthatnám, s a régi, könnyed, évődő hangon társaloghatnánk a boltban. A beteljesülés gyakran, ha nem okoz is csalódást — a mi esetünkben nem, végképp nem okozott, ó, nagyszerű volt —, de a kapcsolat elveszti hamvasságát, könnyed, játékos, tiszta báját, s azt mindig sajnáljuk egy kicsit.

Elhatározó lépésre mégsem ez, inkább az indított, hogy láttam István feleségét, Rózát, akit eddig legfeljebb képen szemlélhettem és István szűkszavú közléseiből sejtettem. A látvány túltett elképzeléseimen, azt is mondhatnám, megdöbrentett. Együtt mentek az utcán, nem karoltak egymásba, csak vonultak egymás mellett, mindegyik a magányosságot cipelte, de az asszonyon volt ezenkívül is valami, ami taszított és egyben szánalomra is indított. Valamikor bizonyára szép, de most beesett, szögletes, nyúzott arcát annyi keserűség fakította, hogy ránézni is szomorúság volt. István mondott valamit, erre ez az arc olyan gyűlöletbe torzult, hogy szinte félelmetessé vált. Lassan haladtak, szemügyre vehettem őket, álltam a járda szélén, nem látott meg István. Néztem utánuk hosszan, míg el nem nyelte imbolygó alakjukat a nyüzsgő tömeg. Összeszorult a torkom és éreztem, amint szemhéjaim között meggyűlik a könny.

17.

(Zongor István)

Ági nem tudhatta, mi zajlik körülöttem. Ha betértem is a boltba, mert látni akartam őt, nem szóltam ezekről az eseményekről, minek nyugtalanítsam. Gondoltam, megvárom, mivé fejlődnek, s egyszer majd, már csak emlékezve, izgalom nélkül visszatekintve, mindent elmondok neki.

Mind többet kellett gondolnom Ágira. A zord téli Balatont láttam ébren és álmomban, a szoba kellemes, gyantaillatú melegét éreztem folyvást, s azt a felelőtlen mámort idézgettem, amivel a forraltbort fűszeres párája és Ági jelenléte ajándékozott meg.

Kószáltam a bolt körül, be is tértem néhányszor. A régi kedvességgel fogadott, a hajdanival, mintha mi sem történt volna köztünk. Tanán úrnak szólított olykor, s még halk, négy szemközti beszélgetéseinkben sem akarta folytatni a tegezést. Szeme szomorú volt, mintha örökké kitörni készülő könnyekben úszott volna.

Meg akartam várni munka után, hogy elvigyem valahová magammal, de mindig lebeszélte erről. — Sanyi vár — mondta.

Nagyon haragudtam erre a Sanyira.

Mégis elmentem, ott sétálgattam a túlsó oldalon, szemmel tartva a boltot. Azt hittem, szerencsém lesz. De Sanyi pontosan öt órakor megjelent, lecövekelt a sarkon és várt.

Jobbnak láttam eloldalogni onnan. Szégyenkeztem, mint a kutya, akit elűz az erősebb.

Tudtam, hogy nevetéses vagyok, de képtelen voltam magamnak parancsolni. Különben sem tudtam eligazodni Ágin, a szeme állandóan mást mondott, mint a szava.

Már arra is gondoltam, hogy otthagynom Rózát miatta, bár tisztában voltam azzal, hogy ez örültség. Egy délután mégis rávettem — emlékszem, szerdai nap volt —, hogy üljünk le együtt egy kicsit.

A *Fénybe*, majd a *Floridába* hívtam, de nem akart nyilvános helyre jönni, arra kért, hogy sétáljunk a Városmajorban.

Ezúttal ismét tegezett. Csaknem olyan volt, mint ott, a téli tóparton.

Szerelmesek andalogtak a parkban, a padokon összebújt párok csókolóztak, megint tavasz volt, egészen, tombolóan, visszavonhatatlanul. Alig találtunk üres padot. Végül Ágnes fedezet föl egyet a bokrok között.

— Ülünk oda — mondta.

— Ágikám — mondtam, kezembe véve keskeny, törékeny kezét —, nagyon szeretlek és azt kérem tőled, hallgass végig. Sokat gondolkodtam a kettőnk dolgán...

Kihúzta kezét tenyeremből, felsőtestével felém fordult, és megsimogatta kulcscsontom tájékát.

— Csókolj meg — mondta. — Még egyszer megcsókolhatsz.

Már hajoltam feléje, amikor a mondat vége tudatomig jutott. Megálltam félúton.

— Hogyhogy még egyszer? — kérdeztem.

— Többet nem kívánsz megcsókolni, ha meghallgatod, amit mondok.

Nem hittem, hogy olyat mondhat, de megcsókoltam. Könnyezett, láttam, amikor szempilláim mögül kitekintettem rá. Fájdalmas, szorongásos, vészjelző csók volt. Hirtelen kiszakította magát ölelésemből.

— István, nekem gyerekem lesz — mondta.

Megdöbbsentem, egész súlyával rázuhant a felelősség érzete. De ilyenkor pillanatok alatt végigzuhog bennem minden gondolat, érv és elhatározás.

— Drága — mondtam —, annál jobban szeretlek. Miért mondtad, hogy nem csókollak meg többé? Hát van ennél gyönyörűbb?

És ráhajoltam, hogy csókjaimmal árásszam el. De tenyerével eltolt magától.

— Várj!... Nem tőled vagyok teherben.

Azt hittem, megfulladok. Pillanat alatt összedőlt bennem a torony, amit az imént raktam. Eszembe jutott az is, hogy Ágnes nem volt már érintetlen, de ennek akkor nem tulajdonítottam különös jelentősége, olyan boldog voltam, annyira nem számított semmi.

Láthatta vergődésemet, mert vonaglott az ajka és könnyek peregtek a szeméből. De ajkába harapott.

— Sanyival — mondta —, előtted...

És két tenyerébe temette arcát.

Dermedten ültem. Szánalom és szégyen mardosott.

Ágnes felugrott és futni kezdett.

— Ági! — kiáltottam. — Állj meg! Várj!

Hátra sem nézett, szaladt a Nyúl utcai megálló felé. Csak támolyogtam utána, magam sem tudtam, mit teszek. Még láttam, amikor fellépett az ötös buszra.

Álltam a megállónál, néztem az egymás után elfutó autóbuszokat.

Aztán elindultam a Moszkva tér felé.

A sarki fodrászüzlet tükrös kirakatából egy ősz öregúr nézett rám.

Én voltam.

18.

(Ági)

Sanyitól úgy váltam el, hogy egy hónapig nem találkozunk, táborba megy a Tiszántúlra. Azon az estén már haza sem kísért. Nem is kellene külön megjegyeznem, talán csak azért vettem zokon, mert ez volt az utolsó esténk. Máskor sem volt mindennapos, hogy elkísérjen. Anyáék szóvá is tették nem egyszer.

— Miért nem jön ide a fiatalúr? Miért jobb másutt találkozni? S ha legalább hazakísérne!

— Az túl lovagias volna, elvégre egyenjogúság van — mondta még apa is.

— Mert ők „modernekek”! — tette hozzá anya.

Már harmadik napja elutazott Sanyi. Nem mintha túlságosan hiányzott volna, de azért jobb volt vele lenni. Az egyedüllét nyomasztott már. Szombat volt, korábban hazamentem. Fülledt meleg, mintha vihar készült volna. A kertek közt szokatlan csend honolt, a madarak is némán ültek rejtekeikben, túl voltak szerelmi életük lázas napjain. Bálintra gondoltam, mert délben összefutottam vele. Szemében öröm villant, legalábbis úgy láttam, amikor megpillantott. Szakállát sértetlenül megőrizte. Lehet, hogy túl sokat képzelek magamról, de ez a fekete szakáll nekem azt jelentette, hogy Bálint egy-két jószóra visszatérne hozzám. Különbén régen levágta volna. Én mondogattam neki, hogy milyen jól áll, s amikor egyszer levágatta, folyton biztattam, sürgősen növessze meg újra. S hogy még most is megvolt, abban hűsége jelét kellett látnom. Pedig nem egy kellemetlensége támadt már a szakáll miatt, a rendőrök lépten-nyomon megszólították, igazoltatták, megkérdezték, miért viseli. Néha azt is mondták, jó lesz, ha levágatja, nehogy így találkozzanak még egyszer. A rendőröktől függetlenül is: mosolyok, megjegyzések, összedugott és hátraforduló fejek, mutogató ujjak kísérték megjelenését. De ő hűségesen óvta szakállát.

Szóval találkoztunk a Belvárosban. Festéket vásárolt s vitt haza egy halványzöld műanyag zacskóban.

— Szia, Ági — köszönt rám váratlanul. — Hogy vagy?

— Kösz, jól — feleltem. — Hát te?

— Hálstennek, elég rosszul — mondta.

Néhány percig hallgatagon sodródtunk a forgatagban a Kossuth Lajos utca felé.

— Mi van a főiskolával? — kérdezte hirtelen.

— Azt te jobban tudod — mondtam.

— Felvételizel újra?

— Megpróbálok, de úgysem fog sikerülni.

— Honnan tudod?

— Erre sokkal nagyobb a valószínűség.

— Ha megengeded — mondta —, a napokban felmegyek hozzátok és megint megnézem a rajzaidat.

— Jó, gyere — mondtam.

Az egyetem előtt el is váltunk. Ő bement a Csók terembe, én kimentem a Duna-partra, hogy felüljek egy kettesre és hazamenjek.

Ilyenkor egy kicsit mindig sajnáltam Bálintot, mert abban bizonyos voltam, hogy mindenkinél jobban ragaszkodik hozzám. Beszéltem már rejtett félszégeiről. Ez legalább annyira rokonszenvenessé tette, mint szorgalma. Vitathatatlanul többet dolgoztam, amikor ő volt mellettem. Ami mégis taszító volt benne: túlságosan olajozottan gördült a sorsa. Neki minden sikerült, véleményem szerint nem valami rendkívüli tehetséggel. Hiszen megismerkedésünk is úgy történt, hogy korrigálni segített a szakkörvezető tanárnak. A főiskolán megtanult egy látványos neo-kubista stílust, portréit is mértani elemekből szerkesztette meg. A felületes szemlélő egyesnek vélhette némelyik rajzát, csak éppen a modell jelleme nem volt benne, csak éppen a lélek hiányzott belőle. Minden fej egyforma volt, s őhöz hasonlóan egy kicsit, ami keze alól kikerült. Úgy tekintettem rá, mint kudarcaim eleven gúnyképére, gördülékeny sikereinek láttán olykor elszomorodtam. Jó káder volt? Én is az lehettem volna. Az ördög tudja, min múlt!

Most mégis szántam őt. Velem való kapcsolataiban kevésbé látszott szerencsésnek s ez egy kis lelkifurdalást is hagyott bennem. Úgy néztem magamra, mint aki bosszúból gonoszkodással torolja meg a fiú sikereit, azaz a saját sikertelenségét.

Bálint is szeretett volna megkapni, de vele szemben hajthatatlan voltam. Talán mert pusztán ész-érvekkel próbált hatni rám? Néhányszor elmagyarázta, kissé akadozva, hogy a bennem levő csökönyösség valami régi erkölcs maradványa, polgári csökevény, sőt álszemérem és álerkölc, mert hogy is lehetne erkölcstelen az, ami mindkettőnknek jól esnék, kit károsítunk meg vele, ki ellen vétkezünk akkor? Talán csak a házasság kötelékében vagyok hajlandó szexuális életet élni? Biztosítékot akarok? Ő szívesen feleségül is vesz, de miért kell akkorra tartogatni

magamat? Nem becsületesebb, ha szívem és érzékeim parancsa szerint élek, mint ha ravasz megfontolások és számító érdekek vezetnek? Ki róhatna meg ezért? Legfeljebb apáink prédikálhatnak, de ők, ha nagyon felhevültek szerelmük mellett, egyszerűen elmentek a bordélyba. Ez erkölcsösebb volt? És így tovább, alig győztem hallgatni.

Meg kell hagyni, csak beszélt, nem erőszakoskodott, azt akarta, hogy magamtól, meggyőződésből feküdjek le. Nem hallgattam rá.

Mégis megesett a baj. Sanyival nem voltam ilyen fukar. István meg, ó, István egészen más!

A hegyen úgy áradt szét a virágzó olajfák illata, mint a balzsam, bele szerettem volna harapni a sűrű, fűszeres délutánba, ahelyett, hogy erkölcsről okoskodom...

Gyerekszivaj szállt az olajfák felől. Az óvoda vasrácsos ajtaja elé értem. Meghökken tettem a látvány.

Egy kicsi lány, három-négy éves ha volt, nyomta kis testét az ajtónak. Mint parányi feszület, széttárt kezével markolta a rács vasrúdjaikat.

— Anyuka — mondta selymes, cérnavékony hangon.

Néztem mögé, a kertbe, majd megfordultam, kit szólít, senkit sem láttam.

De hogy is láthattam volna, hiszen ebben az óvodában csak elhagyott gyerek volt! A kicsi rámnézett, szívfájdító hangon szólt — hozzám.

— Anyuka, édes anyuka, vigyél haza!

Akár tanárom, vádlóm és bírám előtt álltam volna. A kisgyerek esdeklő sírása annyira félelmetes volt, mint amilyen megindító. Percekbe telt, amíg megszólalhattam.

— Édes kislányom, nem én vagyok anyukád. Majd ő is eljön érted.

A kislány szembogara rajtam ült, s mintha odaszegezett volna az útra. Nagynehezen mégis elindultam, vissza-visszanézve. Egy asszony jött mögöttem, hosszú, világosszőke haja megmeglobbant a szellő ujjai közt. Nem akartam hátranézni, cipeltem hazafelé nehéz gondolataimat.

— Anyuka — hallottam újra a gyerek hangját —, anyuka, gyere ide, vigyél haza!

Megfordultam. A szőkehajú, idősebb asszony pontosan ott állt, ahol az imént még én, s becéző szavakat mondott a kislánynak.

— Évike! — hallatszott a kertből egy új női hang.

Fehérlapú lány jött a kapuhoz, ölbevette a gyermeket.

— Szegény, folyton az anyját hívja — mondta.

— Hol az anyja? — kérdezte az asszony.

— Nem tudom — mondta a lány. — Tudni sem akar a gyerekeről.

— Ez mégiscsak azt bizonyítja — mondta apa, amikor a vacsoránál beszámoltam élményemről —, amit én mindig mondok, hogy a gyermeknek szüksége van az anyjára, hogy a szülői házat nem pótolja semmi. Nincs annak a gyereknek ott semmi baja, mindent megadnak neki, mégis az anyját hívja, akit már nem is ismer, minden nőben őt látja. Nem kell a család? Elavult társadalmi képlet? Úgy látszik, mégis szükség van rá!

Megtörölte száját egy papírszalvétában, és a pipáját kezdte tömködni. Anya szótlánul nézett rá, majd az én arcomat fürkészte.

— Mi van veled, te lány? — kérdezte.

— Semmi — feleltem.

— Én már csak ilyen válaszokat tudok kapni tőle — fordult apához.

— Hadd el — mondta apa —, hátha tényleg nincs semmi baja! Majd jön hozzád ész nélkül, ha bajba kerül.

És mosolyogva fújta felém a jóillatú pipafüstöt.

Émelyegve álltam föl az asztaltól és betámolyogtam a fürdőszobába.

A várószobában négyen voltunk, négy magányos, idegen nő, mégis tudtunk egymásról mindent, valamennyien sorstársnak tekinthettük a másik hármát, tükörnek, akinek arcán a saját elszántságunkat és szorongásainkat ismerhetjük fel.

Kettejüket asszonynak véltem, nemcsak érettségük, koruk, de mozdulataik viszonylagos biztonsága folytán is. Látszott, azt hiszik magukról, hogy ők azok, akik joggal vannak itt, a viszony, ami idejuttatta őket, törvényes, következményeinek vállalása vagy elutasítása az ő joguk.

A kislány, aki a sarokban ült, nem lehetett több tizenhét-tizennyolc évesnél, szégyenkezhettek mellettük, lépéséről nyilván nem tudott senki, mint ahogy egykori ballépéséről sem.

— Istenem, én is ilyen lehetek? — gondoltam megilletődve, valahogy ő volt a legrokonszenvebb megszeppent arcával, nagy, többnyire leeresztett pillájú szemével.

— Ha én asszony volnék — gondoltam —, boldogan vállalnám a sorsot, s kihordanám az életet, amely elkezdődött a szívem alatt.

Ilyennek láttam ezt a lányt is. Távolról sem hasonlított azokhoz a gimnazistalányokhoz, akikről oly sok szó esett az idősebb nemzedék köreiből. „Doktor úr, egy küretet!” — állítottak be ezekben az elbeszélésekben gátlástalan, fölényes, pimasz arccal, minthacsak a fodrászhoz léptek volna be, arcukon a törzsvendég otthonosságával. Nem, ez a kislány nem emlékeztetett ezekre a kis figurákra, félénk és megilletődött volt, ugrásra kész és latolgotó, közlelő láthattam gyöngyöző homlokát, mozgékony, ideges, táskába kapkodó, zsebkendőt gyűrő ujjait. Pedig voltaképpen neki van több joga itt ülni, ha a társadalmi előítéletek folytán is. Nem akarom felelőtlenységét — s vele a magamét is — mentegetni, de egyelőre *mi* nem rendelkezünk azokkal a feltételekkel, amelyek lehetővé tennék, hogy mégis vállaljuk a következményeket, mi, csupán *mi* jöttünk ide a „szégyenünkkel”. A *mi* szemünkben — a kislány lényé feljogosított arra, hogy többesszámban gondolkozzam —, a *mi* elképzeléseink szerint ezeknek az asszonyoknak dicsőség, ami nekünk szégyen, nekik igazán vállalniuk kellene, különben miért mentek férjhez?

A kettős fehér ajtó, amely felé várakozva és szorongva tekingettünk, egyszer csak kinyílt, s egy nő lépett ki rajta. Ahogy utólag visszapillantottam kipirult arcára, felszabadultságára emlékeztem csupán. Akkor nem tudatosíthattam ezt, mert az asszony feltupírozott bronzhaja mögött egy férfi is kifordult az ajtón.

— Tessék, jöhet a következő — mondta.

Elszorult a lélegzet bennem és mintha vaskesztyűs kéz markolta volna össze szívemet, de ez az orvosok gumikesztyűjéhez hasonlított. Az egyik asszony felkelt, lehúzogatta kiskosztüm kabát-kája derekát, egy ösztönös kis mozdulattal a hajához kapott, hóna alá csapta gyíkbőrt utánzó műanyagtáskáját és emelt fővel, túlságosan és gyanúsán határozott léptekkel — így járnak a beszeszelt férfiak is — a kilincset fogó ember mellett belépett a láthatatlan, félelmetes terembe.

Egymásra néztünk a másik asszonnyal, biztató mosolyt vetett hol rám, hol a megszeppent lányra. A két asszony elég sokáig volt odabent, a lánnyal feltűnő gyorsan végeztek. Vagy csak nekem tetszett rövidnek az idő, mert szerettem volna megnyújtani, hogy haladékos nyervek? Már is úgy ültem ott, mint aki nem egyedül van, mint akiben első mozdulatát végzi a gyermek. Ez persze képzelődés volt csupán, de combjaimat összeszorítottam, öklömet szívemre nyomtam, és a legszívesebben kisurrantam volna a váróhelyiségből, amelynek egyik plakátja véradásra szólított fel, a másik Hajdúszoboszlóra hívott. Egyikhez sem volt kedvem. A kislány kijött, fagyos mosollyal rámnézett és fejét megbiccentve távozott.

Fel kellett állnom, hogy meginduljak a nyitott ajtó felé. Mintha bűvárok ólomtalpú cipőjében jártam volna.

Később ostorcsapásként pattogtak végig rajtam a bizottság kérdései és megjegyzései.

— Hogy hívják?

— Mennyi idős a terhessége?

— Miért akarja megszakítani?

— Milyen körülmények között él?

Eleinte oly bátortalanul felelgettem, hogy a későbbiekben, amikor mind jobban felborzolták önérzetemet, dühös voltam magamra ezért. Pedig, ha visszagondolok rájuk, nem is nagyon erőszakoskodtak, tulajdonképpen elég megértően viselkedtek. Csak a szégyen léptette elő őket bírálommá, csak lelkiismeretem formálta szigorúvá arcukat.

— Nem akarom, értsék meg, nem akarom! — kiáltottam remegő hangon. De magamnak is nagyon messziről, idegenül csengett.

Végülis abbahagyták a rábeszélést, s kijutottam onnan valahogy. De mondataik folyton visszahangoztak bennem, ostorcsapásnak éreztem őket.

Megint várakoznom kellett. Egyedül voltam a szobában. A fehér bútorok a kórház hypo-szagú levegőjét árasztották.

Odakintről beintettek a virágzó fák, a nyitott ablakon buja, bódító illat ömlött be a várószobába. Óriási nyárfákról hullt a fehér vatta, mintha havazott volna. — A fák felnőnek — gondoltam —, felnőnek a fák. A fák joga, hogy felnőjenek, virágba boruljanak és gyümölcsöt teremjenek. Joga? Kötelessége! A meddő fákra fejsze vár! De nekem még nem szabad teremnem, noha felnőttem.

Bent lehetett valaki, a műtőasztalon, várnom kellett. Attól való félelmem, hogy hozzányúlnak a testemhez, hogy belémvájálnak, hogy kiszakítanak belőlem valamit, ami az enyém, szinte önkívületi állapotba hozott.

Nem tudom, a fülem csengett-e, már mindenféle hallucinációra hajlamos voltam. Jajszót hallottam. Mintha azt sikoltotta volna valaki: Ne, ne! De lehetett ajtónyikorgás is, akkor nem latolgattam. Úgy éreztem, el kell menekülnöm onnan, mert ha ott maradok, valami végzetes fog történni velem. „Ilyen szégyent, istenem, ilyen szégyent! Az én lányom!” — hallottam anya hangját. Sanyi arca jelent meg előttem, mosolyában egy szemernyi gúnnyal. Aztán Zongor Istváné, nagy melegség sugárzott rám bűnbánó szeméből. „Ne haragudj rám, Ági, menj el innen!” — zengett ez a mély, lágy, kissé fátyolos hang. Aztán elkomorult, majd riadttá vált az arca, a csalódottság görcsbe rántotta kemény vonásait. S valamiképpen Tompa Bálint szakállas arca is fölmerült, de ezúttal bajusza is volt, Krisztusra emlékeztetett, tekintetében szelíd váddal, de szavaiban megértéssel. „Ági, én így is vállallak.” — „Anyuka, édes anyuka, vigyél haza!” — hallottam egy cérnavekony kislányhangot.

Valahol bent ajtó nyílt és csapódott, ijedten rezzentem össze. A távolságot méregettem, ami a kijárattól elválasztott. Egy nővér lépett ki, csaknem rosszul lettem az izgalomtól. Rámnézett. Már emelkedtem, ugrásra készen, mint egy megriasztott állat. De aztán levette rólam tekintetét, elhaladt előttem s kiment az oldalajtón. Nem volt veszteni való időm. „Az előbb még itt volt” — mondja majd a nővér.

Az ajtóhoz surrantam, lábujjhegyen, de iszonyú gyorsan. Az ajtót szinte föltéptem, a folyosón már futottam. Ajtó nyílt mögöttem, nem mertem hátranézni, megálltam, majd sietős léptekkel igyekeztem a kijárat felé. Mint egy idegen, aki rossz helyre tévedt. Csak akkor mertem visszanézni, amikor elhaladtam a portásfülke előtt s túljöttem a vasrácsos kapun is. Az utcán félkörben elhelyezett padok között álltam meg. Úgy néztem vissza, mint aki csak vár valakit. Nem követett senki. Lihegtem, nemcsak a sietségtől. A nagy elhatározás, amivé ösztönös menekülésem ebben a pillanatban vált, ez az egészséges irtózat most nehezült rám teljes súlyával. De egyúttal erőssé és felszabadulttá is tett.

Ha ezt a lépést megtettem — s boldog voltam, hogy így történt —, a többit is vállalnom kell. Ha magam volnék a világban, emelt fővel viselném „könnyelműségem” minden következményét. Apa ugyan kijelentette, hogy az az egyedüli hozzám méltó cselekedet, ha mindent vállalok, de fájdalmasan beharapta ajkát. Anya tiltakozása pedig már hisztérikus zokogás volt.

Budapest nagy, elbújni is itt lehet a legjobban. De én nem maradok itt, gondoltam, rájuk is tekintettel kell lennem, magam is jobban érzem magam majd az ismerősök gúnyos és vádló tekintete nélkül.

Tudtam már, mit fogok tenni. Zongor Istvánnal kell beszélnem mielőbb, tegyen valamit az érdekemben. István meg is fogja tenni, meg kell tennie, beszél az igazgatóval — nem egyszer mondta, szóljak, ha valami efféle problémám van —, helyezzenek át valamelyik vidéki boltba, minél távolabb, Debrecenbe vagy Sopronba. Igen, Sopronba, ahol senki sem ismer.

A főiskola?

Megvár, ha akar. Én is vártam rá eleget. S ha nem vár — most ezt sem éreztem olyan fontosnak, mint eddig.

Sorsom, úgy látszik, előbbrevaló feladatot rótt rám.